

Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

◆ přednáška, česky, vznik: 16. 5. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 16. 5. 1997

Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: 16. 5., nihilismus, ETF.

Hejdánek: My jsme si v těch minulých týdnech, kdy jsme se zastavili na třikrát u *Nietzschova*, my jsme si ukázali, že to s tím nihilismem není tak jednoduché a že musíme provést základní rozlišení. Já bych to dneska chtěl takto výrazně vyslovit, i když to provedeno bylo už v těch minulých týdnech.

My se na ten nihilismus, respektive ne -ismus, ale na tu nicotu, na to *nihil*, musíme podívat nebo být schopni podívat zvenčí i zevnitř.

Zvenčí to vypadá tak, jak to běžně lidé chápou a jak to vyjádřil *Nietzsche* v tom smyslu, že nihilismus je charakterizován, nebo že jej můžeme charakterizovat, jako úpadek, rozpad, znehodnocení, odhodnocení všech hodnot, a to i těch nejvyšších. Takhle to vypadá zvenčí.

Ale ono není tak docela bezesmyslu, když ten bláznivý člověk, který odpoledne s rozžatou lucernou hledá Boha a pak, když se mu lidé smějí, tak rozezleně rozbije tu lucernu a prohlásí: „Bůh je mrtev a vy jste ho zabili.“ Čímž utne ten smích a lidem tak trochu – ne moc, ale tak trochu – přejde mráz po zádech.

On říká: „Co jste zaraženi? Budte na to hrdí!“ Zabít člověka, to bych dodal, zabít člověka, to umí každé, ale zabít Boha... Vy jste hrdinové! Vy jste udělali cosi velikého: zabili Boha. To není tak docela bezesmyslné, že ten blázen tam říká: „Budte na to hrdí.“

Tam už naznačuje *Nietzsche* v tomto obraze, že to není jenom negativní záležitost, i když to můžeme vyložit jako ironii. Ale ono to možná není tak docela ironie. Ono se něco stalo a my všichni jsme to udělali, my jsme se na tom podíleli, je to náš čin, ale v tomto činu není jen negativita. V tomto činu je něco pozitivního. „Budte na to hrdí.“

Všem na co? Na to, že nevědí, co ten bláznivý muž dělá, když hledá s lucernou Boha? Na to hrdí, že se mu smějí jako bláznovi? No na to nemohou být hrdí. Oni mají být hrdí na něco jiného a to tam není řečeno na co. A tedy tohleto je náznak po mém soudu toho, že není tady možný nebo nutný jen jeden pohled, ale že je potřeba se na to podívat také jinak. A proto také na jiných místech *Nietzsche* o tom mluví jinak. A to jsme si ukázali.

Například on říká, že ten nihilismus, ten specificky evropský moderní nihilismus – moderna rovná se evropský nihilismus – že tento nihilismus je čímsi zvláštním, že to není takový nihilismus, jaký najdeme někde jinde, například v buddhismu. A navíc, že tento specificky evropský nihilismus je nemyslitelný bez křesťanství, že se na tom křesťanství podepsalo.

A teď si to dejme dohromady, jakým způsobem se křesťanství podepsalo na tom, že Bůh je mrtev a vy jste ho zabili. To znamená vy křesťané jste ho zabili. Toto je ten vlastní problém. My se nesmíme na to dívat jen zvenčí a prostě to shodit se stolu. My musíme přinejmenším sledovat, jak ten *Nietzsche* se v tom vrtá. A my to musíme zkusit dělat po něm a pokud možno lépe.

Tedy výzva „Budte hrdí!“ – to se každému nepodaří – má něco v sobě. První filosof zmiňovaný, *Thalés*, říkal: „Vše všude je plno bohů.“ To se každému nepodaří ty bohy prostě zlikvidovat. Kolik těch bohů bylo a polobohů, heroů a já nevím čeho. A tohle všechno se zlikvidovalo a zůstal jediný Bůh. Ten jediný Bůh zemřel. Vy jste ho zabili. Samozřejmě, že to je jakási připomínka Golgoty. Protože svým způsobem, jestliže je pravda, jestliže křesťané berou vážně, že Ježíš Kristus zemřel za naše hříchy, no tak to znamená, že my jsme se podíleli na jeho smrti svým hříchem.

Víte, tady zůstává pořád, ten *Nietzsche* zůstává v linii jakési, jenomže to obrací vzhůru nohama všechno. Zůstává v linii a samozřejmě klame trochu, přehání tím klamáním nebo klame tím, že přehání. „Budte hrdí!“ – ne. Zkoumejte, co se vlastně v tom procesu, kde křesťanství neoddělitelně poznamenalo Evropu, co je na tom pozitivního. Jestliže ten hlavní výsledek je nihilismus. Co pozitivního na tom můžeme vidět? Tohle je ta otázka. A ne se toho zbavovat. To se musí připustit, přinejmenším filosoficky. Já si myslím, že i teologicky.

Teolog, který si toto nechce připustit, tuto otázku, se prostě bojí. A to znamená ten nedostatek víry.

Právě takovému teologovi, který od toho utíká, který se toho bojí, který chce se toho zbavit, eventuálně chce dát *Nietzscheho* na index – což se už dneska nedělá, ale jistě nové formy také jsou –, varuje před čtením, eventuálně je to dobrá výmluva těch, kdo nechťejí číst *Nietzscheho*, takže prostě byli varováni, takže oni to raději nečtou. To je strach. A těmto všem, těmto všem nám, pokud to nechceme číst a pokud nechceme o tom přemýšlet, těm nám platí slova Ježíšova: „Neboj se, nestrachuj se, toliko věř.“

Takže teď je otázka: Dáme-li na toto slovo, jak přistoupit s vírou k tomu fenoménu, který se jmenuje nihilismus? Jak vidíte, mým hlavním cílem není ukázat, že nihilismus je zhoubu, nýbrž hledám v tom něco pozitivního. Já беру vážně tu výzvu *Nietzschovu*: „Buďte na to hrdí!“ a protože to adresuje všem nám, a já se z toho nevyjímám, tedy chci se tázat, co vlastně jsem pozitivního udělal tím, že jsem se nějak podílel na smrti Boha.

Tak ještě než se k tomu dostaneme, tak bych chtěl upozornit na důležitou věc, že to, co se nám nabízí z první ruky nebo při prvním pohledu, je, když jde o *nihilismus*, tedy jak jej překonat. Jak se mu postavit a překročit ten *nihilismus*. To je taková ne zcela chybná interpretace, která vlastně vyplývá z toho slova samotného a zejména vyplývá z toho, jak se s tím slovem pracuje nebo s těmi *konotacemi*, které díky *Nietzschovi* jsou s tím spojeny, jak se s tím pracuje v dnešní terminologii. To jest, my víme, že *Nietzsche* prohlásil, že ten *nihilismus*, to je *moderna*. To je moderní člověk je nihilista.

A my tady máme teď s takovými nejasnými, neprůhlednými nebo neostrými konturami ohraničený, či spíše neohraničený jev, fenomén, kterému se říká *postmoderna*. A teď se nabízí, jestliže *postmoderna*, proti čemu je to *post*? Proti *moderně*. A jak chápeme tu *modernu*? Teď je tady samozřejmě, to jsme si už připomínali v minulém semestru, jakási taková dezorientace evropského člověka spočívá také v tom – a to už je starší – že nedovede postihovat věcně ty jednotlivé etapy evropského dějinného vývoje a že užívá takových formálních, a ještě navíc nejen formálně přesných, nýbrž formálně nepřesných termínů, jako je starověk, středověk, novověk.

A vy to znáte, jak si z toho dělají třeba Werich šašky s Horníčkem: co to je ten středověk, že vlastně ta současnost pořád jde dopředu, takže i ten středověk pořád musí dopředu a tak dál. Co to je středověk? To je věk mezi, ve středu, mezi starověkem a novověkem. Ale kde končí vlastně starověk a kde končí středověk a kde asi končí novověk nebo bude končit novověk? A co bude potom, to bude *post-novověk*? To je charakteristické, že my to neumíme interpretovat a orientovali jsme se na určitých takových vnějších bodech, protože obsahově nevíme, jak to charakterizovat, respektive každý to charakterizuje jinak, i ty pokusy byly vykonány, ale není jednoty. Tak vlastně zůstává ta věc nejasná. Když se řekne *postmoderna*, tak vlastně nevíme proti které *moderně*, proti jaké *moderně*, co vlastně ta *postmoderna* je, proti které se nějak staví to *post*. A navíc ještě, že to je *post*. To není *anti-moderna*, to je *postmoderna*. A teď my nevíme, co to je, a je v tom čím dál větší zmatek. Sofisté se toho chopili a s velkým humbukem si to přivlastnili. Nyní už situace je taková, že vlastně každý rozumný člověk si uvědomí, že už nějak z té atmosféry toho pozdního novověku, kterému říkáme *moderna*, že už vlastně z toho vypadl, že už myslí trochu jinak, cítí jinak, prožívá vše jinak. Nejsou mu ti lidé nějak zvlášť blízcí, jejich myšlení mu už není blízké. Tak nějak to objektivuje, dává to od sebe, staví se do jakési distance.

A vlastně máme tady jediného myslitele, jedinou koncepci, jediný koncept toho, co to je *moderna*. To právě přinesl *Nietzsche* a řekl: „*Moderna*, to je ten *nihilismus*.“ A to není úplně přesné. *Nietzsche* nás upozornil – a my jsme četli právě to důležité místo – že vlastně *nihilismus* je mnohem starší než ta *moderna*. Že *moderna* není *nihilismus*, nýbrž je to *nihilismus*, který se vyjevil. *Nihilismus*, který přišel na světlo. Kdežto ten *nihilismus* dřívější byl skrytý. To byl skrytý *nihilismus*. Nikdo o tom nevěděl, že to je *nihilismus*. Dneska už to všichni vědí, že to je *nihilismus*, a distancují se od toho. Dneska málokdo se hlásí k *nihilismu*.

Nicméně ten *nihilismus* už vyvstal. Je popisován a někdy se sympatiemi. Nejenom u toho *Nietzschova*, nýbrž když si přečtete toho *Turgeněva*, kterého jsem doporučoval, eventuálně když si přečtete *Dostojevského*, třeba *Bratry Karamazovy*. Tam jsou určité momenty jakési pozitivní charakteristiky toho *nihilismu*. Protože tito muži, tito ruští spisovatelé neměli v úmyslu vykreslit ten *nihilismus* tak, jak bývá

zvykem, to jest diabolizovat *nihilismus*. Oni chtěli ukázat, že to je něco, co oslovuje lidi. Ne pozitivně, ale oslovuje to lidi nějakým způsobem to přiblížit.

A tak to pokračuje i dál. V podstatě ve vztahu k *nihilismu* se lidé liší podle toho, jestli to berou vážně, nebo neberou vážně. A ti, co to neberou vážně, buď se o to vůbec nestarají, nebo na to nadávají, nebo každého tím pejorativně pokřtí, že to je vlastně nihilista.

Tedy, když se teď bez znalosti – velmi často většina lidí bez znalosti *Nietzschova*, ale ti přední postmoderní myslitelé se znalostí *Nietzschova* – když se hlásí k *postmoderně*, tak vlastně nás nutí, abychom položili otázku, zda *postmoderna* neznamená, nebo ten postmoderní směr, postmoderní proud, zda neznamená také *post-nihilismus*. Jestliže tedy *moderna* je *nihilismus*, tak *postmoderna* by měla být *post-nihilistická*.

A pak je otázka, co to je ten *post-nihilismus*. A tady je docela zajímavé se podívat na to, jak to slovo *nihilismus* v minulém století a ještě v tomto století, jak bylo nabito jakýmsi odstrašujícím významem. To byla nadávka. A když byl někdo odhalen jako nihilista, tak to byl člověk, který byl duchovně myšlenkově exkomunikován z té evropské komunity.

Lidi brali nihilismus vážně a nechtěli ho mít. Byli velmi tvrdě orientováni uboze a vnějškově protinihilisticky. A právě těm říká ten bláznivý muž, respektive Nietzsche říká: „Vždyť vy jste ho zabili, a co se bráníte? Buďte hrdí.“ Neříká to někomu, kdo tomu rozumí lépe než ta masa. On to říká té mase. Buďte hrdí.

Je to zvláštní a zasloužilo by to důkladného rozboru, obávám se, že v tomto směru těch rozborů moc není, aspoň já jsem se s tím nesetkal.

Tedy závěr. Nejde o překonávání nihilismu, když tomu dobře rozumíme, nýbrž jde o pochopení situace, v které jsme. To je první věc. My ještě tomu nerozumíme, a tedy nevíme, zda to máme překračovat, překonávat, anebo naopak, zda to máme pročišťovat. Protože máme rozhodnout ještě dříve, než víme, v čem jsme.

Tedy ta *massa perditionis*, ta je nedospělá, protože neví, v čem je. Ne proto, že by to myslela nějak špatně nebo že by ta situace... ne, většina lidí si nerozumí. *Moderna* je označena jako doba, která si nerozumí.

Tady nejde o odsouzení nihilismu. Tady jde o odsouzení těch, kteří jsou těmi nihilisty a nevědí to, brání se tomu a vůbec nemají pojetí, zda v tom není něco, čeho by si měli vážit. Třeba není, ale oni nemají páru. To je to, co je předmětem kritiky. Co jim řekne ten blázen. Blázen říkal králům pravdu. Králové se stali masou. A masa se stala králem. A teď tedy šašci už tu pravdu nemohou říkat jen králům, poněvadž králové už nejsou. A nemá smysl ji říkat premiérům a prezidentům a senátům a poslancům a tak dále. Teď je potřeba říkat tu pravdu všem. A nejde to říkat jinak než bláznovsky. To je něco, co k tomu patří. A zase, bláznovsky. My víme, že ti blázni, ti šaškové, že to nebyli hlupáci. Hlupák se nehodí na šaška. Většinou to byli lidé mimořádně chytrí, kteří tím šaškováním se vyhnuli šibenici. Ten okraj, co mě teď napadlo. Ale je otázka, zda se člověk šaškováním nemůže vyhnout střetu, otevřenému střetu, aniž by couvl, aniž by se provinil proti pravdě.

Samozřejmě to může mít i karikovanou podobu, jak ji známe ze Švejka. Dokonce v minulosti tady byla i jakási diskuse v *Hostu do domu* a v jiných časopisech kulturních uprostřed šedesátých let. Třeba Milan Uhde interpretoval Švejka a Solženicyna jako postavy proti sobě a ukazoval, co je specifického na Švejkovi. Že to je člověk, který všechno přežije. A to tím, že se nenechá rozdrtit, nenechá se ohnout a že si drží své lidství. To byla přehnaná interpretace, ale byl to pokus najít cosi pozitivního v něčem, co bylo v pohrdání za první republiky. Švejkování je nadávka, která velice často zněla na vojně z úst poddůstojníků a důstojníků. Jenom se to dostane do úst takových lidí, kteří velmi často toho Švejka vůbec neznali, Haška nečetli, protože Hašek se četl až velmi pozdě. Ale švejkování, to bylo něco.

Takových nadávek je celá řada. Já si vzpomínám, abych mluvil dost ze svých vlastních řad nebo do řad svých vůdců nebo ukazovatelů, na které jsem navazoval. Když si přečtete Hromádkovu knížku o Rádlvi, kterou napsal v Americe, tak tam má zvláštní kapitolu o kondelíkovství. Podobná podoba. A komu vytýká

to kondelíkovství? Tam nešlo přesně o Kondelíka. Tam šlo o určitý typ. A on to vytýká Čapkovi a Peroutkovi. Ačkoliv ani Čapek, ani Peroutka o Kondelíkovi nepsali. Ale vytýká to jim, že je v nich takové to bačkorářské nebo bačkorové kondelíkovství. A postihuje tím něco. Já myslím, že ano. Ale mně se nelíbí na tom, že taková věc je vržena jenom jako nadávka. Taková věc se má interpretovat, má se analyzovat. Jinak ono na tom něco je. To je ta vnější stránka toho nihilismu. Když Čapek má v jedné povídce, ti policajti taky tam, jeden ten policajt končí na závěr povídky takovou formulací: „No, ony jsou věci mezi nebem a zemí.“ A dojatě se vysmrkal. To je jakýsi nihilismus. Takový nepřiznaný, neheroický. A dojatě se vysmrkal. Mezi nebem a zemí. Teď jsem vám vyfoukl... [nesrozumitelné]

Doufám, že je naprosto jasné, že nemusíme se tím zabývat dlouho, že stálo by za to psychologický rozbor nebo psychiatrický rozbor a tak dál, co v tom je. A dojatě se vysmrkal, to přesně interpretuje, to tam dává do kontextu nihilismus. Člověk je bytost přirozeně náboženská, takže u něj se nějak furt nějak má takové pojetí o tom, že je něco mezi nebem a zemí a dojíká ho to.

A na tenhle ten nihilismus má křesťan navazovat? Na tenhle nihilismus má navazovat kázání? Má kultivovat to slzení a to smrkání, aby to nebylo jenom tak jako u policajta, ale aby to mělo nějakou formu liturgickou, třeba liturgické slzení, liturgické smrkání?

Doufám, že je vám jasné, že něco na tom, na té výtce toho kunderovství... a jediná forma, to je zase u Peroutky, to zas by se muselo, tam to není literárně zpracováno, tam je to v té formě komentování událostí. A to si může každý přečíst, dneska máme znovu vydané ty jeho pozoruhodné zápisky o tom, jak se tady formovala první republika.

A když to vyšlo, celou dobu řada lidí si to koupila, pořád tady jsou lidi, kteří kupují do knihovny knížky, které nikdy nebudou číst. To je dobře, protože ten knihkupecký trh je pozoruhodně živý, to, co tady vychází za blbosti, to je neuvěřitelné, a mezitím i slušné věci, a tedy také vyšel ten Peroutka, je rozebraný, už byste ho nedostali, a nebyl tak úplně laciný, do dneška zlacněl, tak proto se také prodal, protože mezitím koruna stále méně a méně platí.

Ale nikdo se neodvážil mu říct kritické slovo. A já jsem s velkou radostí slyšel mladého Mlynáře, že v televizi jednou prohlásil svou ostrou distancí vůči Peroutkovi. Že tady každý mluví o Peroutkovi jako o nějakém novinářském bohu, a že on s tím nesouhlasí. Nebyla možnost detailního výkladu.

To jsou ty formy, to je ten vnějšek. A my to bereme jako okraj. Ne, to jsme my. Oni to říkají za nás.

Jiný hlas: A teď pojďme na Nietzscheho. Jak se musíte mít, jak na tom můžeme být hrdí? No inu tak, že se podíváme za ten vnějšek.

A Nietzsche nám ukázal, že když se podíváme za ten vnějšek, že se to vyplatí. Totiž ukáže se, že někde za tím vnějškem je něco velmi důležitého a velmi pozitivního. Je za tím křesťanství. Bez křesťanství by nebylo toho Čapka, bez křesťanství by nebylo toho Peroutky, bez křesťanství by nebylo toho Švejka a Haškova. I když je to odpad všeko. A my jsme taky odpad.

No a když tedy Nietzsche nemá na mysli překonávání, překračování, tak co má na mysli? Ten bláznivý člověk tam neříká: nechte toho smíchu, berte to vážně. On se rozčílí a odběhne, ale pak se na ně obrátí a chce je uvědomit. Budte na to hrdí! Vy jste ho zabili, ale to se každému nepodaří.

On je nevede nikam jinam. Ten muž jenom potom odejde, už se s nimi nebaví, neslyší, nerozumějí. Tam je určitý zážitek toho, že Nietzsche těžce nese, že není pochopen, a jako většina takových v sobě budí takovou chtěnou radost, že je nepochopen. Jako ta liška, která říká o těch hroznech, že jsou kyselé. On předstírá hluboké uspokojení z toho, že mu nikdo nerozumí. Čas od času to řekne, dost často. No samozřejmě, protože všichni jsou blpci, on je chytřej, tak jak mu můžou rozumět.

Ale přesto si pořád píše, pořád se na ně obrací, a také jsou někteří, kteří mu rozumí. On je něco jako Rezek, rozhádá se s každým, ale kdo není hlupák, tak ho čte, dává na to pozor. Ti šaškové a blázni naší společnosti mají jinou podobu než tehdy za králů, ale je dobré je poslouchat, je dobré jim naslouchat. A Nietzsche říká, že je třeba s něčím skoncovat a stát se novým člověkem. O tom říká *Übermensch*, říká tomu nadčlověk. Pokud jste záměrně nepasírovali, když tady byl Šváb, tak jste mohli slyšet, jak je důležité vědět, že je problematický anglický překlad *Übermensch* jako *Superman*.

K tomu nevyzývá Nietzsche, nám říkal Šváb. A já si myslím, že v tom má pravdu. Jde o dvojí. Musíme něco opustit. To není veselé, i když na to máme chuť se smát, jako ti lidé na tom náměstí tam. To není veselé, že jsme hloupí, a měli bychom s tou hloupostí skoncovat. Já toho slova hloupý užívám také proto, že snad víte, že Bonhoeffer má o hlouposti v *Dopisech z vězení* zvláštní takové místočko, kde říká, že hloupost je hřích.

To je důležité slovo. My jsme si navykli s hloupými lidmi jednat jako s takovým poločlověkem, který za to nemůže. Prostě je nějak postižen, při porodu měl nějak smáčkly hlavičku, nebo měl nějakou chorobu, nebo nějaká mutace a tak dál, prostě za to nemůže, takoví lidé jsou na obtíž, ale jako nemůžeme jim nic moc vyčítat. Kdybychom byli ve staré Spartě, tak bychom je běžně házeli přes hradby dolů. To se dneska už neděje. Proč se to neděje?

Ono se to nedělo všude taky, ta Sparta se zmiňuje jako extrém. Ale proč se to neděje? Proč pečujeme o invalidní, proč zachraňujeme děti, které mají už od narození rozštěp patra, které by nepřežily, protože neumějí sát? A my je zachráníme, jinak jsou to naprosto normální lidi, jenom ten rozštěp patra, takže potom celý život je trochu vidět, že jim to nějak, někteří šikovněji, někteří méně šikovněji sešili, nějak to zoperovali. Proč to děláme?

Hejdánek: no tak třeba na takovém detailu vidíme, že jsme všichni nějakým způsobem pozměnění křesťanstvím. Není jiného důvodu než ty křesťanské motivy, už židovské, ale zejména křesťanské motivy. Křesťanství udělalo něco, co nebylo ani ve starém židovství, a zřejmě zejména k tomu došlo ve středověku. Zejména na tom mají obrovskou zásluhu řády. Ta historie tam všude nějak je, a teď ta historie je problematická. A my to musíme vidět. Ta historie je problematická. Tam jsou pozitivní i negativní věci. A my se v tom nevyznáme. A proto nerozumíme své situaci, protože také naše situace – nejenom ta minulost, ale ta naše situace – je problematická. My nedovedeme dost dobře odhadovat, hodnotit, co v naší situaci je pozitivní, perspektivní, co máme držet a co máme nějakým způsobem kultivovat a rozvádět a budovat, a naopak co máme potlačovat. V tomhle se hrubě mýlíme.

Dokonce přicházejí ti, že se nemá potlačovat nic, což je návrat do světa zvířat. Což ale člověku není možný, návrat do světa zvířat pro člověka není možný. A ostatně, jak stále více se ukazuje, ani mezi zvířaty není ta situace taková, že by si zvíře mohlo dělat, co chtělo. To nám ukazují přírodní snímky, jak mezi těmi gorilami nebo jinými... Někdo se rozhoduje, buď je to gorilák nebo gorilačka, někdy je to samice, někdy samec, u slonů velmi často je to samice, která je vůdcem, a všichni musejí respektovat. To tak není, to není návrat k přírodě. To je představa přírody, která je naprosto falešná. Ani v přírodě se to neobejde bez norem, i když to vypadá jinak než u člověka, ale jsou jisté normy, jistá hierarchie a tak dále. To není řešení – odbourat to všechno. Ale my nerozumíme, co máme odbourat a co naopak máme kultivovat.

A tady do toho přichází Nietzsche říkat, že pozor, my nemůžeme pokračovat v tom, co tady je. Tady musí dojít k přerývu. Tady musí dojít ke změně. A přichází s jakousi výzvou. A na tu výzvu prakticky nikdo neodpovídá. Tady připomínám *Zarathustru*, jak jsme tam viděli, jak ta zvířata doprovázejí Zarathustru, ale lidé na něj kašlou. A když potom někteří lidé za ním přijdou, tak mu nerozumějí. A on je zklamán. Zase je to nahráno na jakousi parodii Ježíšova působení, kdy mu většina lidí vůbec nerozumí a těch pár, co mu rozumějí, chodí za ním, tak mu ve skutečnosti nerozumějí. A on je musí odmítat tím, že jednou mu říká *apage satanas* a těm druhým říká: Nevíte, o čem mluvíte, nevíte, jakého jste ducha.

Všecko je parodie na to, ale něco to říká. Co to je vlastně ten *Übermensch*? To je jenom jinak interpretovaná výzva ke znovuzrození. Ta rasová interpretace, že je potřeba vypěstovat nějakého nového člověka, to je hrubě nenietschovské. To tam nenajdete. To není eugenika. To není šlechtění lidí, takže většina odpadne a vždycky jenom to vyšlechtěné, to nejlepší zůstane. Takhle to není. To je výzva pro každého, co má udělat sám se sebou. Ale Nietzsche v tom je velký skeptik a říká: To se podaří málokomu. Liší se to od Ježíše tak moc? Vždyť Ježíš také říkal: Ta široká cesta je na draka. Jen úzká cesta a málo je těch, kteří po ní jdou. Zase tam máte nahráno na lidovou církev s těmi *pauperibus*. Pro Ježíše i pro Nietzscheho nejde o to změnit lidskou společnost tím, že všichni najednou poznají pravdu. Každý musí se obrátit sám v sobě, musí sám sebe zapřít a stát se novým člověkem. To je ten *Übermensch*. A tohle teď

čeká všechny. Každý tím musí projít. Když neprojde – malér.

Tak, a teď tohleto byl jenom ten fenomén, pořád vlastně ještě hodně zvnějška. Ale co to je vlastně vnitřně, co to znamená? Co to znamená stát se tím *Übermenchem*? Co to znamená u Ježíše znovuzrodit se? My to opakujeme, jsme zvyklí to opakovat, ale rozumíme tomu? Především tedy nihilismus znamená rozvrácení, zlikvidování, znehodnocení všech hodnot, i těch nejvyšších, to jest i Boha. Boha chápaného jako hodnota, pochopitelně. To znamená chybně chápaného. Bůh není hodnota. Hodnotu jsme si vymysleli my. A zejména to nemá smysl dneska. Říkat dneska o něčem, že je to hodnota, znamená okamžitě to vyčíslit v nějaké valutě.

Ale to je jenom okrajová poznámka. Proč jsou všechny hodnoty, všechny hodnoty, ne jenom falešné hodnoty, všechny hodnoty znehodnoceny? To znamená, všechny hodnoty jsou falešné, včetně dolarů, včetně koruny, i švýcarského franku. Všechny hodnoty jsou znehodnoceny. Je to výzva najít konečně nějakou tu hodnotu, která není znehodnocena? A tady se Nietzsche liší pronikavě od toho, co známe z *Nového zákona*, že tam máme podobenství o tom muži, který všech svých věcí, všech pokladů, všech svých hodnot se zbavil, aby koupil tu jedinou perlu. Je tady nějaká perla, na kterou by se nevztahovalo to nihilistické znehodnocení všech hodnot? Zbyla tady nějaká hodnota? No evidentně podle Nietzscheho nezbyla. Jaká hodnota by to mohla být, když je znehodnocena hodnota Bůh? Tady nemůžeme postavit nějakou vyšší hodnotu. Ovšem v jakém slova smyslu? Bůh jako hodnota. Co to znamená? Tradice řecká se prosadila v křesťanství v tom smyslu, že i nejvyšší hodnoty se chápou jako jsoucí, jako jsoucna.

Soucno je to, co je před námi dáno. A to, co je před námi dáno, to je vlastně před nás položeno. A latinsky to položeno se nazývá *positum*. A postaveno. Tedy znehodnocení, likvidace všech hodnot...

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: To, co je před nás dáno jako danost, všechny danosti jsou zproblematizovány. Tedy žádný návrat k nějakým novým danostem, na které jsme zapomněli. Žádné znehodnocení všech bohů, abychom hledali nějakého boha neznámého, kterému pro jistotu dokonce někteří postavili oltáříček. Ne nějakého nového boha. Někaké nové *positum*, nějakou novou pevnou danost. Ten návrat. To není cesta k *Übermenschovi*. To není cesta k člověku, který je znovuzrozen.

No a vidíte, že to vedu tím, že jsem tam zavedl to slovo pozitivní ve smyslu *positum*, že to vedu k tomu, co je opakem toho pozitivního. Opakem pozitivního je negativní. A negativní má blízko k tomu nihilismu. Negace znamená popření. A popření, to je obsaženo v tom, že všechny hodnoty i nejvyšší hodnoty jsou znehodnoceny, odhodnoceny. Už to nejsou žádné hodnoty. Prohlédli jsme, že to je všechno vedle, všechno falešné.

Připomíná vám to trochu starozákonní proroky? Prohlédli jsme, že všichni ti bohové jsou podělaní bohové a že na ně můžeme kašlat. To je biblický termín, to doufám víte, jenomže ani králíčti se neodvážili to tam takhle napsat. A já jsem se také neodvážil to říct ostřeji. Králíčti říkají okydání. V Bibli to můžete najít. Tak já jsem se odvážil maličký krok dál, Balabán asi neváhal jít ještě kousek.

Mimochodem, krásný doklad, jak je možno něco říct a neříct. Vlastně to nevyslovit. Tak tady vidíte cosi, co nás přivádí k té myšlence té negace, toho *non positum*. Ale nechme to. Tedy to je to, co Nietzsche říká, poslyšte, to je zajímavé, takových staletí, taková obrovská doba a žádný nový bůh. Takových bohů v minulosti, pak z toho zbyl jenom jeden. Ten umřel, protože jste ho zabili, a tak dlouho žádný nový bůh. Všimněte si, co k nám dnes proudí. To je taková ta pseudonáboženská vlna, takové to chechrání divných [nesrozumitelné] náboženských, jmenuje se to nějakým divným názvem a pak se řekne, že to je nová cesta k duševní obrodě nebo něco takového, a teď je toho plný výklad tadyhle a můžete si vybrat. Všechno je to žvást, téměř všechno, až na malé výjimky. Všichni to kupují, protože tak nějak dlouho to nešlo a teď to tady je. Opomněli svědomí a teď se drbou těmi knížkami a zkouší, jestli by to nešlo.

Ale to všechno je cosi pasé. To jsou lidé, kteří si nerozumí. To jsou lidé, kteří netuší, jaká je jejich situace. Oni si vůbec nevědí toho, že bohové nic nejsou. Objekt, že nic nejsou. Liturgie, že nic není. Magie, ať už v teorii, ať už v praxi, nic není. Všechno je prohlédnuto jako nehodnotné, bezobsázné. Služba bohu je vždycky modloslužba. Není možná žádná služba bohu, leč ta, že to je služba člověku. To je to, co říká Ježíš

a co říkají proroci před ním.

Tedy to je to dokonalé popření každého boha, každé božské skutečnosti, božské danosti, která je *positum*. A jak je to tedy s tím opakem? Když popřeme *positum*, tak jsme negativní, jsme vlastně nihilisté. Když si tohle nechá někdo dojít, tak se přestane toho negativního a nihilistického bát. A kdo se přestane tohohle bát, tak je na nejlepší cestě už udělat první krok víry. Se nebojí. Se nebojí opustit ty okydané bohy. Nemá mrazení, když někdo vedle něj prostě porazí sochu Bála. Tak hned nepopojde kus dál a neřekne, já jsem s tím neměl nic společného, pro jistotu.

No a tohle se ve *filosofii* pokusila udělat řada lidí, ale u nás to udělal Patočka. A nezůstal u toho, on to nevydržel dost dlouho. A byla by věci důkladné analýzy, proč u toho nevydržel. Vykládat to z okolností jemu je možné, ale po mém soudu neuspokojivé. Já k tomu řeknu několik poznámek. Je to ten známý *Negativní platonismus*, vyšlo to v té malé knížečce v *Československém spisovateli* ještě, ano, v *Československém spisovateli* ještě před rozdělením a možná jsem to už zmiňoval, že tam je základní chyba, že ta velká práce, v které chybí těch čtrnáct nebo kolik začátečních stránek, je o dva o tři roky starší než to, co je tam na začátku, a není na to čtenář upozorněn.

Ale to nás nezajímá, ta je nadepsána, že je o Rádlovi, vlastně o Rádlovi není, není dodělána, chybí tomu začátek. Nechme to stranou. To je psáno jako určitý pokus vyrovnat se s Rádlem na základě navázání na mnoho proudů té novověké *filosofie* i s odkazy na dávné *filosofy*. To nechme stranou, ten vlastní *Negativní platonismus* je tam na začátku. Je to z období, jak říkám, tři čtyři roky pozdějšího a dnes máme první svazek *Sebraných spisů* Patočkových, kde těch textů k *Negativnímu platonismu* je víc. Nejsou tam všechny, ale ty nejdůležitější tam jsou. Nejsou jenom tam zařazeny do toho běžného textu na začátku, něco je také strčeno do poznámek a něco tam ještě vůbec není a zdá se, jak to Chvatík vyložil, že to v *Sebraných spisech* asi vůbec nevyjde, leda v nějakých dodatcích.

Jiný hlas: Ale nicméně je to, jak prohlásil slavnostně, je to každému badateli otevřeno tam ve *filosofickém* ústavu, tam pod střechou, co tam sídlí Chvatík s Havlem, s Ivanem Havlem, co tam mají to centrum a zároveň spojené dnes s tím ústavem pro vydávání *Sebraných spisů* Patočkových.

Čili dnes je to všechno to, co se zachovalo, je přístupné. Ta myšlenka Patočkova je stručně, a to znamená schematizovaně, zjednodušeně asi taková.

A teď tam dám i některé věci, které přímo v té studii nejsou, které беру odjinud z Patočky. Patočka je přesvědčen, že ústřední linie českého myšlení je *platonismus*. A za *platoniky* zejména považuje Urbánka, zejména však Masaryka, Rádla a sám je *platonikem*. A svým způsobem tedy, ačkoliv byl vůči tomuto *platonismu* celý život trochu na jéze a vyjadřoval se buď s despektem, nebo opatrněji tak, že to vypadá jako ocenění a vlastně je to tedy velmi pochybné. Jako když třeba o Masarykovi řekl, že jeho největší *filosofický* výkon byl založení státu. To je vlastně nadávka. To je znehodnocení Masarykova *filosofického* přínosu.

Že největší přínos nějakého *filosofa* je založení státu a že na rozdíl od Platóna, který když založil stát, tak to byla jediná alternativa, že tam byla jediná druhá postava v dějinách, kdy se *filosof* postavil do státu. Tak když se o to Platón pokoušel, tak se dostal do otroctví a přátelé ho museli vykoupit. Kdežto Masarykovi se podařilo opravdu ten stát založit a vydržel dvacet let. To je pokrok od Platóna. A neupadl do otroctví. On jako otroctví mezitím pominulo, ale nedostal se ani do kriminálu – to taky zase nahradil toho Havla, ten se tam dostal mnohokrát a nezaložil stát, nýbrž jenom poodešel, když stát se rozpadl. To je ještě neúplnější [nesrozumitelné].

Vlastně to, že to je největší *filosofický* čin Masarykův, je prostě podhodnocení. Je to podhodnocení proto, protože Masaryk nechtěl založit Československo. Že prostě to, že to bylo Čechy, Morava, Slovensko a dokonce pak Podkarpatská Rus s Užhorodem jako hlavním městem, to se tak jako vyvrtilo nějak, ale Masaryk měl jiný plán. Masaryk chtěl Novou Evropu. Takže to Československo byla taková nepodařená zbytková záležitost z toho jeho velkého konceptu, který si přečtete v té jeho *Nové Evropě*, kterou vydal poprvé ruský v Petrohradě, v Sankt-Petěrburgu v roce 1917, ještě rok přibližně před koncem války. Pak to vyšlo anglicky a tak dál, u nás poprvé až v roce 1920.

S mapičkou, kde je představa Masarykova jasně předvedena, dokonce v barvách, takových divných, natištěných na hnusném papíře a tak dál. Je předvedena tak, že ta myšlenka Palackého, že kdyby Rakouska nebylo, tak bychom ho museli ustavit. To je z jeho listu do Frankfurtu, když byl pozván, aby se zúčastnil všenněmeckého kongresu ve Frankfurtu, tak on tam napsal, že bohužel nemůže ze dvou důvodů: zaprvé, že není Němec, a zadruhé, že jak tomu rozumí, je ten kongres ve Frankfurtu ostře zaměřen proti Rakousku. A v této souvislosti říká, že podle jeho představ má Rakousko důležitou roli v Evropě a že kdyby Rakouska nebylo, tak ho musíme postavit.

A Masaryk v té době koncem války si uvědomoval, že rozpadu Rakouska není možno se vyhnout a že tedy jediná možnost je ustavit Rakousko nové. To jest, jak on si to představoval, dát dohromady *konfederaci* nebo *federaci* malých států mezi Ruskem a Pruskem, tedy mezi Ruskem a Německem, mezi těmito dvěma imperiálními velmocemi, které při každé možné příležitosti ukradnou, co můžou, obsadí, poněmčí, poruší a tak dál. A to je myšlenka Palackého tohle. Palacký pak samozřejmě později si uvědomil, že Rakousko je nenapravitelné, ale ta myšlenka, že to má jistý smysl, a když to nejde s Rakouskem, tak by to šlo s tou *federací*, ta myšlenka tam zůstala.

Takže Masaryk to dokonce nejenom napsal do té knížky, ale když potom se ukázalo, že tady opravdu nějaké to Československo bude – a on do poslední chvíle to odmítal udělat, on tu myšlenku měl, že chtěl vydobýt pro Čechy nějakou důstojnou existenci v Evropě, ale věděl zároveň, že prezident Wilson je proti tomu. Takže věděl, že proti Wilsonovi nemůže prosazovat samostatné Československo. A teď jednoho dne na začátku října, 3. nebo 4. října, se to stalo. Přišel za ním americký senátor a chtěl na něm, aby vyhlásil, na nic nečekal a vyhlásil samostatné Československo. A Masaryk to odmítl. A senátor na něj dotíral, jen ať to udělá, uváděl mu všechny možné důvody a Masaryk to stále odmítal, takže senátorovi nakonec nezbylo než říct, že ho posílá prezident Wilson.

Protože Wilson to chtěl takhle udělat, poněvadž celou válku odmítal rozbití Rakouska a jedinou věc, co tedy připouštěl, je, že se z Rakouska oddělí Halič a stane se opět součástí Polska, poněvadž myšlenka Wilsonova byla obnova Polska, které bylo, víte, třikrát rozděleno a přestalo existovat.

No a Masaryk, když si to pak ověřil, poněvadž ani senátorovi moc nevěřil, tak ověřil si to, že skutečně došlo k této změně v koncepci, tak přes noc se svými přáteli napsal tu známou *Washingtonskou deklaraci*, která vyšla druhý den ráno, vyšla v novinách. Ještě telegrafoval do Paříže, aby se domluvil s Benešem, který tam byl, a vyhlásil Československou republiku. A co udělal? Přeběhl mu mráz po zádech, protože on do té doby se vzpíral vyhlásit samostatné Československo.

Hejdánek: To bylo naprosto bezperspektivní. Toto samostatné Československo, které je nejlepším, největším filosofickým výkonem podle Patočky. V očích Patočky, v očích Rakouska, v očích Masaryka bylo bezperspektivní a bylo jasně ohroženo. Tak do čtrnácti dnů se setkal s jistým počtem asi čtrnácti nebo kolika zástupců těch malých národů a s nimi domluvil velkou konferenci, která se za několik týdnů konala taky, a tam skutečně byli zástupci všech malých národů od severu až dolů, od Finska až po Řecko. Kdo tam chyběl, byli Maďaři, to bylo kvůli Slovákům, jinak by se neúčastnili, a samozřejmě nebyli tam Němci a Rakušané. Jinak tam všichni byli. Jenomže všichni byli tak opilí osvobozením, novou situací, že pro to neměli smysl a pak z toho nic nebylo. Masarykovi z toho zbyla jenom *Malá dohoda*.

Příčemž nový demokratický stát Československo tady byl v jakýchsi sice rozumných, ale v podstatě jenom reliktních souvislostech s nedemokratickou Jugoslávií a nedemokratickým Rumunskem.

Takže tam jsem zasunul něco, co možná nevíte, čili důležité je, že Patočka nerozuměl Masarykovi politicky a musel bych ukázat, že také nerozuměl Masarykovi filosoficky, protože toto je jeho největší dílo nebo největší výkon filosofický, no tak samozřejmě z toho vyplývá, že Patočka nerozuměl dost dobře Masarykovi ani filosoficky. Také celou dobu říkal a nenechal si to vymluvit – ne že bychom ho nechali jen tak mluvit, nenechal si vymluvit –, že Masaryk je v podstatě *pozitivist*. To znamená *comtíán*, trochu zabarvený tím anglosaským *pozitivismem* nějakého toho Johna Stuarta Milla a dalších.

Tedy myšlenka *negativního platonismu* je myšlenka založená na té koncepci, že je ten český *platonismus* nějak významný a zároveň s tou distancí, že je také ranný a podobně. Já si myslím, že ten český

platonismus není takhle zcela jasný, že se to nedá takhle říct, že třeba u Masaryka musíme vzít v úvahu, že on se zajímal a velice prostudoval důkladně Comta a také ty Angličany, protože byl přesvědčen, že je potřeba – jo, aha, já to přetáh. Ne, ne, co tak koukáš? Ne, nepřetáh ještě. Tak protože chtěl zbavit to české myšlení toho jednostranného vlivu ze strany Německa. Ne zbavit ho úplně, ale zbavit jednostranného vlivu.

Masaryk měl jisté takové tendence k distanci vůči německým filosofům. On neměl rád Kanta dlouho, až pak přiznává, později u Čapka třeba přiznává, že mu to dlouho trvalo, než pochopil, že vlastně v té Kantově myšlence je cosi pozitivního. Odmítal Kanta. Nejenom on, ale i další odmítali Hegela. Fichteho trochu napodobovali, ale vlastně Fichte tady neměl vůbec žádný ohlas, kromě toho, že byl napodobován, ale českým způsobem, ten nacionalismus a tak dále. Prostě proti tomuto německému vlivu, ale také proti rakouskému vlivu. V Rakousku tihle filosofové taky neměli nijak zvlášť velkou oblibu, ale byla ta oficiální rakouská filosofie, *pluralismus* jakýsi proti té tendenci k tomu *monismu* v Německu a tak dále, ale to odmítal vůbec Masaryk a také když přišel do Prahy, tak v několika dnech navštívil nějakou schůzi Filosofické jednoty, kde měl přednášku nestor českých filosofů Durdík o Kantovi. Já jsem zapomněl říct, že ten rakouský oficiální filosofický trend to byl *herbartismus*. Durdík byl *herbartovec* a mluvil ze stanoviska Herbartu nebo *herbartismu*, mluvil o Kantovi v té přednášce. A Masaryk se přihlásil – byl několik dní v Praze, nikdo ho skoro neznal. Skutečně ho neznali, o Masarykovi nikdo nevěděl, poněvadž Masaryk se v české společnosti poprvé začal vyskytovat až ve Vídni. V české společnosti ve Vídni. Tam byla taková malá česká skupina, tam vlastně se stával ve svých představách a perspektivách, Masaryk se stával Čechem. Poněvadž mu to bylo původně docela volné, byl vychován stejně česky jako německy, asi německy uměl možná líp než česky původně.

Tak když přišel do té Prahy, prostě nikdo ho neznal a on se pustil do nestora české filosofie Durdíka, a velmi tvrdě. Takže z toho byl skandál. Okamžitě z toho byl skandál a Masaryka považovali za cvoka, za člověka nebezpečného, za člověka, od kterého je možno čekat cokoli a tak dále, což skutečně bylo možno čekat cokoli. Tak.

A co byl vlastně Masaryk? Masaryk byl *brentanovec*. Masaryk ve Vídni poslouchal Brentana. To byl jeho profesor. A právě na Brentana chodil spolu s Husserlem, kterého jako svého krajana, protože Husserl se narodil na Moravě, tak jako svého krajana uváděl do univerzitního života, poněvadž byl starší, zkušenější, byl o dost starší, ale zase byl zpožděný ve studiu, protože se nedostal včas na školy, takže to všecko měl posunuto. Takže to byli přátelé a Masaryk také když odcházel, tak dal svůj takovýhle pulťík dal Husserlovi. Ten pulťík potom Husserl těsně před válkou dal Patočkovi a zavázal ho přitom, aby udělal, co je v jeho silách, aby *fenomenologie* se zase vrátila do své vlasti, tak to formuloval. Tedy na Moravu. Tady do Čech a na Moravu. A Patočka opravdu pro to udělal, co bylo v jeho silách a skutečně dneska tady máme *fenomenology*, i když většina z nich jsou takoví spíš *fenomenologičtí fundamentalisté* nebo takoví *sektáři*. Ale nejenom. I to je dobré. Prostě máme tady *fenomenologii*. Tedy Masaryk byl také *brentanovec*, on se učil u Brentana. A Brentano byl *aristotelik*, nikoliv *platonik*. A byl to vynikající znalec *scholastiky* a Aristotela samozřejmě. Čili Masaryka nelze interpretovat jako *pozitivistu*. On toho Comta volil jako určitou korekturu těch německých vlivů tady. A toho Brentana, ten Brentano mu nevalil jako německý mluvčí. Brentano nebyl žádný reprezentativní německý filosof nebo rakouský filosof.

Takže po té stránce už je to trochu problém. U Rádla je to také problém. Rádl je původně *vitalista*, biolog, *vitalista*. Učil se u Driesche. *Vitalismus* platonský není možný. *Vitalismus* je svým způsobem navázaný na *aristotelismus*. *Entelechie* je termín, velký, důležitý Drieschův termín, a to vzal z Aristotela. Čili není to tak jednoduché.

No a jak se zdá, tak to není tak jednoduché ani u samotného Patočky, který je *platonikem*, protože je žákem Husserlovým, a Husserl je považován za *platonika*, ač žák Brentanův, to jest *aristotelikův*. Je považován za *platonika* prostě proto, že vyšel z matematiky. Husserl je původně matematik. A v *Logische Untersuchungen* vidíte, jak na filosofii a na tu argumentaci precizní filosofickou aplikoval ty zvyklosti běžné v matematice a fyzice a tak dále. To není žádné bla bla bla. Tam musíte porozumět každé větě. Je

to tedy těžké čtení, je to nudné pro každého, kdo se nenechá zapálit, ale kdo tomu porozumí, tak to je úplně tedy drama. A to je tak precizně vypracováno. Každá věta tam má své místo. Doporučuji vaši pozornost.

Tedy v tomto smyslu, v tomto smyslu, že pro Husserla je vlastně rozhodující to, co přinesl filosofii, je poukaz na něco, co dříve bylo naznačováno, dokonce to najdeme jakési náznaky už u Platóna, ale co nikdo tak precizně nevypracoval, totiž ten koncept toho *intencionálního předmětu*. A v tom je také zákem Brentanovým, protože ten termín sám je u Brentana. A Brentano sám pojem *intencionality*, termín *intencionalita*, má ze scholastiky.

Tedy *intencionální objekt* nebo také předmět, u Brentana je to výslovně *intencionální objekt*, u Husserla je to často objekt, ale také často *Gegenstand*. *Intencionální předmět*, my jsme si to vykládali, jenom připomenu, že tedy *intencionální předmět* je naše konstrukce. To není reálný předmět. Já to teď říkám ale nefenomenologicky, abychom si rozuměli. Takhle to neříká Husserl.

Tedy když chci pochopit, co to je kůň, a chci pochopit, jak vypadá ta paleontologická linie od těch koňů, kteří byli velcí jako zajáci a jenom ty nohy měli narovnané, a kteří měli pět kopyt ještě a pak tři a pak už jenom jedno, takže patří mezi lichokopytníky, i když tam hned od začátku začali od čtyř, takže pak byli jenom sudokopytníci. Tahle ta linie je vlastně nejznámější, nejpodrobněji prostudovaná beze všech nějakých chybějících článků. Čili když to chci pochopit, tak musím myslet přesně, co to je kůň, abych věděl, jestli tam tu kost vykopanou mám zahrnout, nebo ne. Nebo dnešního nějakého kopytnatce, jestli mám zahrnout mezi koně, nebo ne. To nemohu udělat, když nevím, co to je kůň. Ale to mi nikdo neřekne, v přírodě neběhá kůň vůbec, tam jsou jednotlivá zvířata. A teď jak já rozpoznám, kteří patří ke koňům a kteří ne? Já si musím udělat jakousi taxonomickou jednotku, třeba chybně, pak mě někdo opraví, to je běžné mezi zoology, mezi botaniky, pořád se opravují tyhle ty struktury, ale ty jsou vymyšlené. Rozdíly mezi rodinami, mezi čeleděmi, mezi druhy, rody a co je jenom pouhá varianta. To jsou všechno záležitosti, které já musím vymyslet. A ty vymyslím proto, abych porozuměl, kam zařadit, když mi jde o tedy zoologické zařazení, kam zařadit to zvíře, které teď vidím. Poněvadž se stane, že potkám nějaké zvíře, a ještě ho nikdo neviděl, nikdo ho nepopsal. To byla běžná situace v minulém století ještě, i dokonce na začátku tohoto století, dokonce dneska ještě pořád máme za to, že neznáme všechny velké obratlovce. O těch brhlavcích to darmo mluvit, tam neznáme ani víc než, rozhodně neznáme ani polovinu.

A teď to je ten aparát, se kterým my k tomu přicházíme. Co to je ten *intencionální předmět*. No a to je něco obrovského, protože od té doby, co filosofové začali mluvit o *logu*, a slovo *logos* v některých případech užití u Aristotela zejména se muselo přeložit jinak než slovo. Například jako pojem nebo poměr, zlomek a tak dále. A také tedy jako pojem, *conceptus*. Když to už řeknu, pořád tam to rozlišili myšlenkově, ale pořád se to jmenovalo *logos*. A proto také Aristoteles říká, že to slovo *logos* se vypovídá různě. A to vypovídat je *legetai*. Takže *logos legetai pollachós*.

Teprve ta latina to rozlišila a všechny další evropské jazyky jsou závislé na té latině v tom smyslu, že teprve latina tomu vtištěla tu správně, ale tu netušenou původně charakteristiku, totiž že to je jakýsi násilnický přístup k tomu, co jest. *Conceptus* od *concapio*, *capio* je chytám. Máme to v češtině také, pochopit je chopit se toho. Porozumět, no tam už je to rozum, tam je to trošku jinak, ale to *capio*, *capere*, to je naprosto jasné. Pochopit, uchopit, zmocnit se. Víte, jak se pořád ještě vyskytuje to, co dříve bylo běžné, když někdo vyleze na nějaký kopec, tak řeknou, že pokořil horu. To je jakési násilnictví, které začalo s tím *logem*, s tím stavěním *logu* proti *mýtu*. *Logos* s sebou nese toto násilnictví. A my to musíme vědět. Na jedné straně je to, co si pozitivního na tom stojí všechny vědy, ale my musíme zároveň vědět, že toto násilnictví někdy je na překážku, protože pravdu nemůžeme takhle uchopit, pravdu nemůžeme chytit, zmocnit se jí. Pravdě musíme naslouchat. My musíme být připraveni naslouchat, i když ona nepromlouvá. Musíme čekat, až promluví. My ji nemůžeme donutit, jak donucujeme přírodu, až skřičí, a we to pak popíšeme ve vědeckých článcích, že? Co to je jiného ta moderní přírodověda než tortura přírody?

Několik kilometrů tunel, kde se urychlují částice, aby se srazily. My se snažíme zabránit srážkám na silnicích a tam se uměle, za strašné peníze, urychlují částice tak, aby se srazily. A teď se dívá, co z toho bude. A teď najednou zjistíme, že když to urychlíme opravdu šíleně, tak rozbijeme částici malou na tři velké. To se zjistilo. To je ta tortura. My natahujeme na skřípec tu přírodu, že? A takhle to děláme se vším.

Takže proti tomuhle jsme si mohli uvědomit, co to je, že ta věda konstruuje tyhle objekty a jimi se pokouší zmocnit té skutečnosti. A Husserl, to je to humanitní nebo humanistické, to správné ve fenomenologii, že ukazuje, že důležité jsou věci, jak se nám ukazují, a ne jak řvou, když je ničíme. Tohle je možné teprve, když si uvědomíme, co to znamená to pojmové myšlení. A tedy ta představa, že pravá skutečnost je to, co můžeme přesně myslet, například *a priori*. A že tedy to, co můžeme přesně myslet, to jsou ty ideje, věčné ideje, na které si duše lidské pouze vzpomínají, že tato představa je vadná. Takže Husserl je sice platonik, ale on kritizuje ten platonismus. A to domyslel Patočka v tom smyslu, že on chce zachovat platonské ideje, ale ne jako jsoucna, nýbrž jako nejsoucna. To je myšlenka *Negativního platonismu*.

A co to je jiného než jakási pozitivní ingredience toho moderního nihilismu? Tady najednou máme cosi pozitivního. Tady vidíme na příkladě Patočkově a už předtím trochu i Husserlově vidíme, že to pozitivum, když je pozvednuto na hodnotu, na nejvyšší hodnotu, musí být sraženo. To nejvyšší není to, co je dáno. To nejvyšší je to, co není dáno. To nejvyšší není to, co jest, nýbrž to nejvyšší je to, co přichází, co ještě není.

Tady máme tedy ten první krok, který nám ukazuje, že se něco v té filosofii musí stát a už se děje, co je jakousi podobou toho *Übermensch*. *Übermensch* aspoň v myšlení. My musíme rozpoznat, že to pozitivum, totiž ti bohové ukydaní a i ti lidé, nic nejsou. Rozhodující je jenom ten Bůh, který není a který přichází. Tím končím kázání prozatím.